

Pascoli segons Salvà

Ara fa gairebé vuitanta anys, Vincenzo De Bartholomaeis va esbrinar el significat de l'*indovinello veronese*, un document escrit en una fase lingüística a mig camí entre el llatí i l'italià: «*Se pareba boves, alba pratalia araba, / & albo versorio teneba, & negro semen seminaba*». De fet, gràcies a una estudiant que li va recitar una altra endevinalla popular, el medievalista va comprendre que la solució es trobava en l'acte mateix de l'escriptura. Curiosament, també Pascoli tenia un poema molt semblant: «*Scrive... (la nonna ammira): ara bel bello, / guida l'aratro con la mano lenta; / semina col suo piccolo marrello: / il campo è bianco, nera la sementa...*» Es tracta d'*Il piccolo aratore*, que forma part del recull *Myricae* des de la quarta edició, del 1897. Si m'he estès explicant aquesta anècdota escolar, ho he fet per corroborar el que afirma, en el prefaci del volum, Miquel Edo: és cert que els elements que el poeta italià i Maria Antònia Salvà tenen en comú són «el gust per la tradició popular, una poètica humil atenta a les petites coses del món rural, el do de la musicalitat del vers, una intensa sensibilitat elegíaca, una certa puerilitat. Els separa, en canvi, el consol i la confiança en la religió, molt arrelats en la mallorquina, poc operants en l'italià».

Salvà s'endinsa en les traduccions de Pascoli des del 1911 i Miquel Ferré, que li feia de mentor, la hi empeny amb entusiasme. De tot això, i de les vicissituds editorials que han impedit que la poeta pogués veure les seves versions publicades en llibre, Edo ens en dóna una informació completa. Només em queda per afegir que la distància originària entre els dos autors es fonamenta també en la cultura clàssica de Pascoli, que, entre altres coses, també fou un exponent de relleu de la poesia en llatí. Cal dir-ho tot: no es tracta pas d'una diferència ideològica, sinó d'un itinerari que Salvà ha d'emprendre per recuperar els aspectes més recòndits de la poesia de l'italià. I ho fa amb una intel·ligència extrema, com es veu en la seva versió del poema *Diàleg*: no m'estic de donar la raó a Gabriella Gavagnin, que, en un article a la revista *Quaderns d'Italia*, va dir que en aquest cas Salvà fornía «*l'esempio [di] un non facile sodalizio tra esi-*

genze contenutistiche e virtuosismi formali». El poema és famós pel pas d'un llenguatge pregramatical al gramatical i viceversa (són paraules de Luigi Baldacci, que recupera les lliçons de dos grans crítics de Pascoli: Contini i Giacomo Debenedetti), amb el verb que, al principi, sembla ser portador d'un joc sinestètic i que, després, es dilueix en el so onomatopèic de les orenetes. «*V'è di voi chi vide... vide... videvitt?*», diu el vers pascolià, davant la versió de Salvà: «*qui ho ha vist... qui vide... vide... videvitt?*» On, malgrat la pèrdua de la reiteració de pretèrits en italià (sense descartar la reminiscència llatina que hi emergeix), la mallorquina, tan sols amb la recuperació del pronom interrogatiu, aconsegueix reproduir el vigor fonosimbòlic de l'original.

Aquesta edició meticulosa de les traduccions de Salvà ens permet plan-

tejar-nos dues qüestions pascolianes. La primera és que ens trobem amb setanta-dues versions poètiques, la majoria tretes de *Myricae* i dels *Canti di Castelvecchio*. Així, doncs, d'una banda, el nombre és massa reduït i l'origen dels textos massa poc variat per oferir-nos una visió general de Pascoli; de l'altra, la tria de Salvà és tan precisa, i els dubtes que l'escometen són tan pregons, que no podem subestimar el valor de la seva interpretació. Salvà ens dóna la seva lectura de Pascoli, parcial i limitada, és clar: però és una lectura treballada i assimilada i, per això, gens abusiva.

La segona qüestió rau en la tradició del *Novecento* italià. Arnaldo Colasanti, en una edició recent dels poemes de Pascoli, denunciava aquella mena de compromís canònic per assignar al «revolucionari inconscient» de la lírica italiana un lloc de segon pla. Sota l'etiqueta del Decadentisme, Pascoli s'ha plegat davant D'Annunzio, com si fos el *dios cur* menor culpable de provincialisme per no haver demanat empara a l'ombra de França: sota una visió de perspectiva més àmplia, el seu nom s'ha fet servir com a connexió històrica per al binomi Leopardi-Montale, sense que li fos concedida la grandesa del primer, sense que se li atorgués la modernitat del segon. I no parlem de Carducci, l'espectre del qual ja empetitia la figura de Pascoli en vida ofuscant-ne fins i tot la recepció a l'estranger. Caldrà preguntar-se, com a exemple, per quina raó «La vaca cega» de Maragall, que ha estat comparada, amb justa insistència, al «*T'amo pio bove...*» —un dels resultats pitjors del pitjor Carducci—, no se sol portar a col·lació amb «*Il bove ("dai grandi occhi")*» de Pascoli. Potser podríem aprendre moltes coses en llegir el menystingut *Elogi de la poesia* maragalliana al costat de la poètica del *fanciullino* pascolià. Ara Miquel Edo, amb una edició pulcra i filològicament sòlida, ens ha donat la possibilitat d'obrir unes portes noves en les relacions literàries entre Catalunya i Itàlia durant la primera meitat del segle XX.

Giovanni Pascoli
Poesies
Trad. de Maria Antònia Salvà
Galerada, Barcelona, 2002
204 pàgs.
